

SEÇİMLERE YÖNELİK ÇALIŞMALAR

2023 CUMHURBAŞKANI VE MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMİ

OTORİTERLEŞME ve AFET KOŞULLARINDA YEREL YÖNETİMLER KENTLEŞME ve DEMOKRASİ SEMPOZYUMU

2024 YEREL YÖNETİMLER RAPORU

Mimarlar Odası 48. Olağan Genel Kurulu; halkın iradesi olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yetkilerine el konduğu, mutlak siyasi gücün denetimsiz olarak bir kişide toplandığı, düşünce ve ifade, özgürlüğü, örgütlenme, sağlıklı bir çevrede yaşam hakkı gibi temel hak ve özgürlüklerin kısıtlandığı, demokrasinin bütün kurumlarının baskı altına alınarak işlevsizleştirildiği, yargı bağımsızlığının ve tarafsızlığının ortadan kaldırıldığı, ekonomik, sosyal ve siyasal krizin etkileri ile giderek ağırlaşan koşullarda gerçekleştirilmiştir.

48. Dönemi kapsayacak 2022-2024 yılları arasında ülkemiz açısından önemli üç seçim birden yaşanacaktır. Geleceğimizin belirleneceği böylesi bir tarihsel bir sürecin içinde, cumhuriyetin kazanımları ve değerleri ile birlikte binlerce yıllık kültürün bir parçası olan mimarlık kültürümüz ve mesleğimiz tehdit altındadır.

Ülkemiz hukuksuzluğun, demokrasi ve uygarlaşma karşıtı uygulamaların, temel insan hakları ihlallerinin, baskı ve şiddet politikalarının egemen olduğu, Cumhuriyetin bütün kazanımlarının ve kültürel mirasının yok edildiği karanlık bir dönemden geçmektedir.

15 Temmuz 2016'da yaşanan "darbe girişimi" bahane edilerek 21 Temmuz 2016 tarihinde Olağanüstü Hal ilanı ve çıkarılan Kanun Hükmünde Kararnameler yoluyla yaşamın her alanında baskıcı ve otoriter uygulamalar yürürlüğe konmuştur.

Bu çerçevede kamu kurumlarına, çalışanlarına, meslektaşlarımıza, doğal ve kültürel miras alanlarında sermaye odaklı yapılaşmaya, temel insan hak ve özgürlüklerine yönelik pek çok düzenleme gerçekleştirilmektedir. Hukuka aykırı düzenlemeler yoluyla kamu kurumlarının yapıları değiştirilmiş veya kapatılmış, çalışanları tasfiye edilmiş, yükseköğretim kurumlarının özerk yönetim yapılarında yer alan rektörlük seçimleri kaldırılmış, basın-yayın organları ve sivil toplum kuruluşları kapatılmıştır.

Toplumsal ve sosyo-kültürel yapıya dair bu düzenlemelerin yanı sıra; ülkemizin tamamında, kentsel ve kırsal alanların, tabiat varlıklarının, koruma alanlarının, ormanların, kıyıların, milli parkların, doğal sit alanlarının, meraların, yaylaların ve kışlakların yapılaşmaya açılarak metalaştırılmasına ve sermayeye tahsisine yol açacak pek çok kanun ve mevzuat değiştirilmektedir.

21 Temmuz 2016 tarihinde ülke genelinde üç ay süreyle ilan edilen OHAL (Olağanüstü Hal) bugüne kadar uzatılmış ve hala yürürlüktedir. Bu süreçte, ülke genelinde kentlerimizde ve kırsal alanda yapı ve doğal çevrede yaşanan tahribata; temel hak ve özgürlüklere yapılan müdahalelere; çalışma hayatında sermaye ve finans odaklı dönüşüme gösterilen toplumsal muhalefet OHAL düzenlemeleri ile engellenmiş ve yasama yetkisi parlamentodan alınmıştır.

Anayasal sorumlulukları yerine getirmek üzere seçilen ve görev üstlenen Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri kuvvetler ayrılığı ilkesi çerçevesinde yasama yetkisine sahiptir. Kanun taslak ve tekliflerini ihtisas komisyonlarının raporları ardından görüşen ve Cumhurbaşkanı'nın onayı ile yürürlüğe sokan Meclis'in yasama yetkisi bypass edilmiş; toplumsal yaşama ve temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasına dair pek çok kısıtlama OHAL çerçevesinde devreye sokulmuştur.

İktidar, siyasi erki sürdürebilmek için; Devleti tarihsel, kültürel ve doğal değerlerin korunması, tarım arazilerinin ve orman alanlarının korunması, kent ve planlama politikalarının kamu yararına geliştirilmesi, herkesin temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanma hakkının sağlanması ve korunmasıyla görevlendiren, bunun için gerekli yasaları koymak ve önlemleri almakla yükümlü kılan Anayasanın değiştirilmesi için çalışmalar yapmış, bütün siyasi yetkileri kendinde toplayan sistem değişikliği öngören tartışmaları gündeme taşımıştır.

Kişiyi özgü bir yönetim rejimini öngören bu değişiklikler, 16 Nisan 2017 tarihinde halkoylamasına sunulacak OHAL koşullarında meşru olmayan bir seçimle yürürlüğe sokulmuştur.

Çağdaş anayasaların ortak noktası olan çok yönlü denge ve denetim yapısının sağlanabilmesi için gerçekleştirilmesi gereken anayasal düzenlemeler ve yüzyılı aşkın süredir denenen parlamenter rejimi işler kılmak için yapılması gerekli değişiklikler yerine, ülkemizin demokrasi birikimini yok sayan siyasi hedeflere yönelik bu düzenlemeler hukuka ve Anayasaya aykırıdır.

16 Nisan tarihinden sonra; toplumsal ve sosyo-kültürel yapıya, kamu düzenine ve kamu kurumlarına, çalışanlarına, temel insan hak ve özgürlüklerine, tarihi ve doğal güzelliklere, kentlerin ortak belleği olan mekâna ve yapıları çevreye, kültürel yapıya dair süreçleri belirleyecek olan kamusal politikaları üretmekle görevli parlamentonun; yani Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin erkler ayrılığı ilkesi çerçevesinde etkinliğinin artırılması ve yargı bağımsızlığının sağlanması yerine Var olan hukuksuzluk ve kişiyi özgü yönetim rejimi uygulamaları anayasal güvenceye kavuşturulmuştur.

Filili "Başkanlık Sistemi"nin yasal zemine taşınmasının ardından; yağma ve şiddet politikaları ile beslenen merkezileşme ve otoriterleşme yönünde radikal adımlar atılmış; erken seçim tartışmaları gündeme getirilmiştir.

Yaklaşan küresel ve bölgesel ölçekteki kriz döneminde 3 Kasım 2019 tarihinde yapılması gereken Cumhurbaşkanlığı ve 27.Dönem Milletvekili Genel Seçimleri 24 Haziran 2018 tarihine alınmış, Yerel Seçimler Mart 2019'da demokratik güvencelerden uzak, temel hak ve özgürlüklerin kısıtlandığı baskı ortamında yapılmıştır.

"Saray'ın emrinde yerel yönetimler" yaratmak için; Olağanüstü Hal (OHAL) şartlarında gerçekleştirilen Anayasa Değişikliğinin ardından halkın iradesi olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yetkilerine el konduğu, mutlak siyasi gücün denetimsiz olarak bir kişide toplandığı, "Otokratik Rejim" koşullarında 31 Mart 2019 ve 23 Haziran 2019 Yerel Seçimleri gerçekleştirilmiştir.

Seçimlerin üzerinden geçen beş ayın ardından 19 Ağustos 2019 tarihinde İçişleri Bakanlığı, "demokrasi ve hukuk normlarına" aykırı bir şekilde; Diyarbakır, Mardin ve Van Büyükşehir Belediye Başkanları'nı görevden uzaklaştırmış; Diyarbakır, Mardin ve Van Valilerini başkan vekili olarak görevlendirmiştir.

Türkiye'nin de tarafı olduğu uluslararası sözleşmeler ve Anayasa gereği; yerel yönetimlerin gizli seçim sistemine göre serbestçe seçilmiş üyelerce yerinden yürütülmesi esastır. Yapılan düzenlemelerle yerel yönetimler üzerinde hiyerarşik ilişki oluşturulmuş; demokratik yönetim, temel insan hak ve özgürlükleri ve hukukun üstünlüğü gibi evrensel ilkeler yok sayılmıştır. Seçme ve seçilme hakkı Anayasaya ve seçimlerin temel hükümlerini belirleyen ilgili kanunlara aykırı biçimde kısıtlanmıştır.

Dünya Sağlık Örgütü tarafından 11 Mart 2020 tarihinde pandemi ilan edilen küresel yeni Koronavirüs (Covid-19) salgını; 2019 yılı Aralık ayından başlayarak tüm dünyaya yayılmıştır. Mimarlar Odası 46. Çalışma Dönemi içerisinde başlayan olağanüstü salgın koşulları, 47. Çalışma Dönemi'nde de devam etmiş; enfeksiyon artışı ülke genelinde etkili olmuştur.

Tüm dünyada ve ülkemizde etkili olan salgın ve kriz koşullarında dahi iktidar; egemen sermaye sınıflarıyla işbirliği yoluna giderek ekonomik sürekliliği sağlamaya odaklanmış ve kolaylaştırıcı uygulamaları yürürlüğe sokmuş; kamuya ait kaynakların, gelir ve

fonların yatırımcı ve sermaye sahiplerine aktarılmasının önünü açmış; bilim insanları, meslek odaları ve hatta kamu kurumları tarafından düzenlenen raporları göz ardı etmiştir.

Toplum sağlığının korunarak sağlıklı çalışma koşullarının oluşturulmasına, yaşamsal ihtiyaçların giderilmesine, eğitim, çalışma ve iş güvencesinin sağlanmasına, çalışan, işsiz ve yoksul yurttaşların salgından korunmalarına yönelik önlem alınmamış; kamuya ait kaynaklar sermayeye aktarılırken; kentler, doğal, kültürel değerlerin yatırım araçlarına dönüştürülmesine yönelik yasal düzenlemelerle kriz koşulları fırsata dönüştürülmüştür.

Nüfusun büyük çoğunluğunun kentlerde yaşadığı ülkemizde; doğal yaşamı ve ekolojik dengeyi bozan büyük altyapı projeleri, hızlı ve yoğun yapılaşma, iklim değişikliği, nüfus artışı ve göçün dönüştürücü etkileri büyük kentlerde yoğun olarak etkisini göstermeye başlamış; yaşanmakta olan salgın ve benzeri afetlere karşısında alınması gereken önlemlerin uygulanması da bu ölçüde güçleşerek neredeyse olanaksız hale gelmiştir.

Devlet tüm yurttaşlara eşit, sağlıklı, güvenli yaşama koşullarında nitelikli yaşam çevreleri sağlamakla yükümlüdür. Salgın, afetler ve kriz koşullarında başarılı iyileşme süreçleri için alınacak önlemlerin bilimsel ilkeler ve gerçeklerle, toplum yararı gözetilerek oluşturulması; rant odaklı planlama, kentleşme ve yapılaşma politikalarının terk edilmesi; sosyal devlet anlayışıyla geliştirilecek politikalarda bilim insanlarının, meslek odalarının, akademik kuruluşların ve tüm ilgili kesimlerin koordinasyonunun ve işbirliğinin sağlanması gerekmektedir.

Bu çerçevede; 48.Dönemde sahip olduğumuz mesleki uzmanlık, deneyim ve birikim kapsamında her koşulda tüm kurumsal varlığımız ile toplumla dayanışmanın sürdürülmesi önemsenmektedir.

Ekonomik krizle birlikte toplumsal ve siyasal kriz koşullarının ağırlaştığı, ülkemizi ve tüm dünyayı etkileyen salgın hastalık ve afetlerin giderek arttığı Mayıs 2020'de; Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği ve bağlı Meslek Odalarını baskı altına almaya yönelik müdahaleler Cumhurbaşkanının talimatı ile yeniden gündeme getirilmiştir.

Temmuz 2020'de Avukatlık Kanunu'nda yapılan değişiklikle Türkiye Barolar Birliği'nin yapısında getirilen değişikliklerin ardından; Ekim 2020'de Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Türk Tabipleri Birliği gibi diğer meslek kuruluşlarının yapılarında da benzer değişiklikler öngören tasarıların hazırlandığı ve Aralık 2020'den sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulacağı kamuoyuna yansımıştır.

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği ve bağlı Meslek Odaları, Türk Tabipleri Birliği ve bağlı Odaları, Türkiye Barolar Birliği ve bağlı Barolarla ilgili gündeme getirdiği düzenlemelerle iktidar; anayasaya ve tarafı olunan uluslararası sözleşmelere aykırı biçimde; kamu hizmetlerinin yerinden yönetim ilkesine uygun olarak yürütülmesini engellemeyi, meslek kuruluşlarının görev ve yetkilerini daha da kısıtlamayı, örgütlü yapılarını zayıflatarak görevlerini kamu ve toplum yararına yerine getirmelerinin olanaklarını tamamen ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır.

Bağımsız, eşitlikçi, özgürlükçü ve demokratik rejimlerin temeli olan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile tüm yerinden yönetim kurumlarının özerk yapıları, anayasa ve uluslararası sözleşmelerle güvence altında bulunmaktadır.

Meslek alanlarımıza ilişkin "hak ve örgütlenme" mücadelesinin, yaşam hakkından, demokrasiden, özgürlüklerden ve insan haklarından bağımsız düşünülemezliği anlayışıyla; meslek alanına ve örgütlülüğüne yapılan hukuksuz müdahalelere ve meslek kuruluşları üzerinde denetim adı altında oluşturulmaya çalışılan bütün siyasi baskılara karşı mücadele Birliğimiz, tüm Birimlerimiz, örgütümüz, meslektaşlarımız ve duyarlı toplum kesimleriyle birlikte sürdürülecektir.

48.Çalışma Dönemi içerisinde gerçekleştirilen 2023 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Seçimleri ile yaklaşan 2024 Yerel Yönetim Seçimleri; baskı, tehdit, eşitsizlik ve adaletsizlik ortamında yapılan hukuksuz seçimlerle kurulmuş olan "Otokratik Rejim"ın değişmesi, laik demokratik parlamenter sistemin bütün kurum ve kurallarıyla yeniden işler hale getirilmesi bakımından önem taşımaktadır.

Mimarlar Odası; kuruluşunun 100.Yıldönümünü kutladığımız bu dönemde; bağımsız, eşitlikçi ve özgürlükçü Cumhuriyet mücadelesinin yükseltilmesini, tarihsel bir sorumluluk olarak benimsemiştir.

Ülkemizin giderek uzaklaştığı “Cumhuriyet ideallerine bağlı, laik, demokratik, sosyal bir hukuk devleti olma niteliği”nin korunması için Genel Seçimler, asıl sorunların gündeme taşındığı bir platform olarak değerlendirilmiştir.

Ülke ve kent demokrasisinin geleceği için kente ve mimarlığa karşı suç işleyenlerin deşifre edilmesi, Türkiye Mimarlık Politikası çalışmalarının yerel / ulusal eylem programlarının oluşturulması bağlamında mimarlığın etkinliğinin artırılması için bir olanak olarak görülmüştür.

Toplumsal sorumluluklarımız çerçevesinde seçimlere yönelik düzenlenecek kampanya ve etkinliklerde “yağma ve otoriter” anlayıştan yana olanların teşhir edilmesi; “demokratik yerelleşme ve sağlıklı kentleşme” anlayışlarının teşvik edilmesinin gündeme taşınmasını önemsemekteyiz.

Bu nedenle; tüm Birimlerin koordinasyon içinde ve Oda Çalışma Programı kapsamında etkinlik alanlarına dair sorunları ve çözüm önerilerini destekleyecek çalışmalar yürütmesi hedeflenmiştir. Birimlerce yerel konularla ilgili hazırlanan çalışma ve bildirgeler seçim süreçlerinde kamuoyu ile paylaşılmıştır.

Bu çalışma kapsamında; Çalışma Raporu hazırlandığı sırada Mimarlar Odası'nın kent, mimarlık, çevre, kültür ve demokrasi politikalarına ilişkin Yerel Yönetimler raporunun oluşturulması hazırlıkları devam etmektedir.

2023 CUMHURBAŞKANLIĞI VE MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMİ

YENİ BİR BAŞLANGIÇ İÇİN MİMARLAR ODASI SEÇİM BİLDİRGESİ

11 Mayıs 2023

Siyasi iktidarın görevde olduğu son yirmi yılda; bütün siyasi yetkilerin bir kişide toplandığı rejim ile birlikte uygarlığımızın ulaştığı düzey, hukuk ve demokrasi normları bakımından kabul edilemez koşullar yaratılmıştır.

Kuruluşunun 100.Yıldönümünü karşılamaya hazırlandığımız bu dönemde; Cumhuriyetin eğitim, bilim, kültür, sanat, kentleşme ve diğer pek çok alandaki birikim ve kazanımlarını ortadan kaldırmaya yönelik adımlar atılmakta, çağdaşlaşma ve uygarlaşma karşıtı uygulamalar artmaktadır.

14 Mayıs 2023 tarihinde gerçekleştirilecek olan Cumhurbaşkanlığı ve 28.Dönem Milletvekili Genel Seçimleri “Otokratik Rejim”in değişmesi, laik demokratik parlamenter sistemin bütün kurum ve kurallarıyla yeniden işler hale getirilmesi bakımından önem taşımaktadır. Bağımsız, eşitlikçi ve özgürlükçü Cumhuriyet mücadelesinin yükseltilmesi tarihsel bir sorumluluktur.

Mimarlar Odası olarak; bilimin rehberliğinde, kamu yararı doğrultusunda; mimarlık, kent ve çevre değerlerinin korunması ve geliştirilmesi için toplum hizmetinde mimarlık anlayışıyla sürdürdüğümüz çalışmalarımızın ve mücadelemizin yaşam hakkından, demokrasiden, özgürlüklerden, insan haklarından ve barıştan bağımsız düşünülmeyeceği bilinci ve inancıyla seçimlere yönelik bu bildiri kamuoyu ile paylaşıyoruz.

SEÇİMLER KAPSAMLI KRİZ KOŞULLARINDA GERÇEKLEŞECEK

Yasama organı yetkisiz hale getirilmiş, kamu kurumları ve yerel yönetimler yeniden yapılandırılarak tüm yetkiler merkezileştirilmiştir.

3 Kasım 2002 tarihinden bugüne kadar altı kez Genel Seçimler yapılmış ve yürütme tek parti tarafından üstlenilmiştir. Cumhuriyet tarihi boyunca ülkemizde gerçekleştirilen yedi halkoylamasından üçü bu dönemde yapılmış; 2007, 2010 ve 2017 yıllarında yargının yapılanmasına, parlamenter sisteme ve yönetim biçimine dair anayasa değişiklikleri yürürlüğe sokulmuş, siyasi rejim değiştirilmiştir.

2007 yılında gerçekleştirilen referandumla Cumhurbaşkanlığı seçim yöntemi değiştirilmiş, rejim değişikliğinin temelleri atılmıştır. 2010 yılında yargı yapısındaki düzenlemelerle yasama, yürütme ve yargı arasındaki erkler ayrılığı yürütme lehine değişmiştir. 2017 yılında bütün siyasi yetkilerin bir kişide toplandığı, kişiye özgü otokrat yönetim rejimi yürürlüğe sokulmuştur.

2010 referandumu sonrasında 2011 Genel Seçimleri yapılmış ve Bakanlar Kurulu'na verilen yetkiyle TBMM devre dışı bırakılarak yasama yetkisi yürütmeye devredilmiştir. Bu süreçte Kanun Hükmünde Kararnameler yoluyla merkezî idare, teşkilatları ve görevleri değiştirilmiş; pek çok kamu kurum ve kuruluşunun görev ve yetkileri Bakanlıkların uhdesinde merkezleştirilmiş ve işlevsizleştirilmiştir.

2015 Genel Seçimlerinde yaşanan siyasi krizin ardından ülkede giderek yükselen terör, çatışma ve şiddet ortamında erken genel seçimler yapılmış, siyasi iktidar ve yürütme yeniden tek parti tarafından üstlenilmiştir. 2016 yılında krizin devam etmesi üzerinde hükümet yeniden kurulmuştur.

15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan "darbe girişimi" ile siyasi iktidarın ülke yönetiminde olağanüstü yetkiler alması için gerekli koşullar oluşturulmuş; 21 Temmuz 2016 tarihinde ülke genelinde OHAL ilan edilmiş ve 2018 yılında kalıcı hale getirilmiştir.

2017 ve 2018 yıllarında OHAL koşullarında; tüm hukuki ve kamusal denetimlerden muaf biçimde referandum, Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Genel Seçimleri yapılmıştır.

16 Nisan 2017'de üzerinde asgari mutabakat ve uzlaşma bulunmayan, halkın yapımında katkı ve katılım sağlayamadığı, Devletin ve kamu kurumlarının tarafsız işleyiş güvencesinin ortadan kaldıran, tüm bürokrasi ve yetkileri tek bir kişide toplayan, tüm bu yetkileri kullanan kişinin ise neredeyse ömür boyu halka ve yargıya hesap vermekten muaf tutulduğu, demokratik parlamenter sistemi ortadan kaldıran tek kişiye bağlı otokrat yönetim rejimini öngören anayasa değişiklikleri; temel insan hak ve özgürlüklerinin askıya alındığı olağanüstü hal koşullarında halkoylamasına sunularak yürürlüğe sokulmuştur.

Baskı ve tehditler, görevden uzaklaştırmalar ve gözaltılarla oluşturulan eşitsizlik ve adaletsizlik ortamında, 24 Haziran 2018 tarihinde erken Genel Seçimlerle halkın egemenlik hakkını bir kişiye devreden sonuç ilan edilmiştir.

Geniş yetkilerle donatılan Cumhurbaşkanı göreve gelir gelmez çıkardığı kararnamelerle, yeni siyasal rejimi inşa etmeye başlamış; kamu kurumlarının yapıları ve işleyişleri yeniden yapılandırılmıştır.

31 Mart 2019 tarihinde; demokratik güvencelerden uzak, temel hak ve özgürlüklerin kısıtlandığı baskı ortamında ve "Otokratik Rejim" koşullarında Yerel Seçimler gerçekleştirilmiştir.

Anayasaya aykırı biçimde YSK tarafından 6 Mayıs 2019'da İstanbul Büyükşehir Belediyesi seçimleri iptal edilmiş ve seçimler 23 Haziran 2019 tarihinde yenilenmiştir. 19 Ağustos 2019 tarihinde ise İçişleri Bakanlığı, "demokrasi ve hukuk normlarına" aykırı bir şekilde; Diyarbakır, Mardin ve Van Büyükşehir Belediye Başkanları'nı görevden uzaklaştırmış; Diyarbakır, Mardin ve Van Valilerini başkan vekili olarak görevlendirmiştir.

Yapılan düzenlemelerle yerel yönetimler üzerinde hiyerarşik ilişki oluşturulmuş; demokratik yerinden yönetim, temel insan hak ve özgürlükleri ve hukukun üstünlüğü gibi evrensel ilkeler yok sayılmıştır.

2002 yılından bugüne kadar merkezleşme ve otoriterleşme politikalarıyla getirilen tüm anayasa değişiklikleri, yasal düzenlemelerle kurulan siyasal sistem ve buna uygun olarak inşa edilen rejim; görevde olan siyasi iktidarın sürekliliğinin sağlanmasına ve tüm yetkilerin merkezleştirilmesine; yerel yönetimlerin, üniversitelerin, meslek kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşlarının demokratik ve özerk yapılarının ortadan kaldırılmasına odaklanmıştır.

Mesleki uzmanlık alanları değersizleştirilmiş, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının işlevsizleştirilmesi için düzenlemeler getirilmiştir.

Mesleki hakların kısıtlanması yoluyla, uzmanların sunduğu nitelikli mimarlık, mühendislik ve planlama hizmetlerinin de topluma ulaşmasını ve meslek mensuplarının yetkinliklerinin güvencesi olan meslek kuruluşlarının ve kamu kurumlarının topluma karşı sorumluluklarını yerine getirmesini engelleyecek koşulları oluşturmak üzere düzenlemeler getirmiştir.

İktidar, meslek örgütlerinin kamusal ve özerk yapılarını değiştirerek işlevsizleştirmek üzere pek çok girişimde bulunmuş; mimarlık, mühendislik ve planlama hizmetlerini tasarım, uygulama, yönetim ve denetim boyutuyla merkezi politikaların parçası haline getirerek değersizleştirmiştir.

Meslek örgütleri üzerindeki işlevsizleştirme operasyonları; 2009 yılında Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu tarafından kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının teşkilat ve mali yapıları, faaliyetleri, denetimleri, organlarının seçimlerine dair esasların değerlendirilmesi hakkında düzenlenen raporla başlamıştır.

Bu raporun hazırladığı zemin üzerine yürütülen çalışmalarla, TMMOB ve bağlı Meslek Odalarının mevzuat ve uygulamalarına yönelik müdahale adımları atılmış; KHK'larla TMMOB'ye bağlı Odaların mevzuatının hazırlanması da dâhil olmak üzere, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na hiyerarşik ilişki kapsamında yetki ve görevler verilmiştir.

Torba Yasalar ve Tebliğlerle devam eden süreçte meslek kuruluşlarının anayasa ile güvence altına alınan "özerk ve tüzel kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu" statüsü yok sayılmış, idari ve mali yapıları değiştirilerek; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından hukuka aykırı biçimde kuralsız ve sınırsız denetim yetkisi kullanılması amaçlanmıştır.

Temmuz 2018'de çıkarılan Cumhurbaşkanlığı Kararnameleriyle Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın teşkilat ve görevleri yeniden düzenlenmiş; meslek odalarına ilişkin geniş yetkiler verilmiştir. Yargı organlarının yetkileri Cumhurbaşkanlığına devredilmiş, meslek örgütlerinin ve yükseköğretim kurumlarının idari işlemlerine dair mevzuat hazırlama yetkileri merkezleştirilmiştir.

Bu Kararnamelerle Devlet Denetleme Kurulu'nun yetkileri de genişletilmiş; inceleme, araştırma ve denetleme yetkisi bulunan Kurula "idari soruşturma ve görevden uzaklaştırma" yetkisi verilmiştir.

Böylelikle 2009 yılında hazırladığı raporun ardından meslek odalarının yetkilerinin kısıtlanması, gelirlerinin azaltılması ve Bakanlıklarca idari mali denetimler yapılması için başlatılan süreçte; Cumhurbaşkanı tarafından atanan Kurul eliyle yeni yaptırım yetkileri getirilmiştir.

Temel hak ve özgürlükler kısıtlanmış, eşitsizlik, ayrımcılık ve mahrumiyet giderek yükselmiştir.

Sermaye ve finans odaklı merkezleşme politikaları kapsamında; toplumsal yaşam, sağlık, eğitim, çalışma hayatı, doğal ve yapıllı çevre alanlarındaki düzenlemelerin temelleri 2002 yılından itibaren atılmaya başlanmıştır.

Yirmi yılda düşünce, ifade, haberleşme, toplanma, çalışma, eğitim ve sağlıklı ve güvenli bir çevrede yaşam gibi temel hak ve özgürlüklerine her geçen gün yeni kısıtlamalar getirilmiş; ayrımcılık ve mahrumiyet giderek yükselmiştir.

2013 yılında Gezi Parkı'nın korunması ve kent hakkı için başlayan; eşitlik, insan hakları, demokrasi, insancıl ve onurlu bir yaşam hakkı talepleriyle büyüyen Gezi'den sonra yaşam hakkı ve işkence yasağı ihlallerinin yanı sıra toplanma ve gösteri hakkı ihlalleri de giderek artmıştır.

Asli sorumluluklarını yerine getirmeyen, yaşanabilir çevre hakkını engelleyen, tarihî ve doğal dokuyu tahrip eden ve kültürel değerleri yozlaştıran merkezî-yerel yönetim politikalarına ve temel insan hak ve özgürlüklerine yapılan gerici müdahalelere karşı toplumsal talepleri bastırmak amacıyla yeni yasal düzenlemeler yapılmıştır.

2014 yılında İçişleri Bakanlığı'na hazırlanan "İç Güvenlik Reform Paketi"yle Valiler ve kolluk amirlerine soruşturma ve koruma tedbirleri ile ilgili geniş yetkiler tanınmıştır. Getirilen düzenlemelerle; yargı denetimi olmaksızın arama, silah kullanma, dinleme ve kayda almaya, toplantı ve gösteri yürüyüşü haklarının kullanımının engellenmesine izin verilmiştir.

Haziran 2015 genel seçim sürecinde yaşanan siyasi krizin ardından 2016'da yaşanan "darbe girişimi" gerekçe gösterilerek; Olağanüstü Hal ilanı ve kanun hükmünde kararnameler yoluyla yaşamın her alanında baskıcı ve otoriter uygulamalar yürürlüğe konmuş, sağlıklı ve güvenli bir çevrede barış içinde yaşama hakkı kısıtlanmıştır.

Gezi mücadelesi yakın dönemde tekrar iktidarın hedefi haline gelmiş; Gezi Davalarında yargının verdiği beraat kararları; devletin tepesinden verilen talimatlarla hukuksuz ve dayanaktan yoksun bir şekilde bozularak davalar yeniden açılmıştır.

Evrensel hukuk normlarına ve yerleşik yargı usullerine aykırı biçimde; Gezi Parkında imar planlarına ve yargı kararlarına aykırı olarak başlatılan inşaat çalışmalarına karşı çıkan meslek odalarının temsilcileri 2022 yılında hapis cezası verilerek tutuklanmıştır.

Çalışanlar sendikasılaştırma, taşeronlaştırma ve köleleştirme baskısıyla yoksulluğa mahkûm edilmiştir.

Siyasi iktidarın kamu denetimini, işçi sağlığı ve iş güvenliğini yok sayan anlayışı, sermayenin azami kar hırsı ile çalışanlar aleyhine oluşturulan politikalar ülkemizde bugüne kadar pek çok çalışanın hayatına mal olmuş ve olmaya devam etmektedir.

Ekonomik, sosyal ve siyasal krizin etkileri ile giderek ağırlaşan ve güvenceden uzaklaşan çalışma koşullarında işsizlik, kayıt dışı istihdam ve sömürü giderek artmaktadır.

Sosyal Güvenlik ve Çalışma Bakanlığı asli görevi olan kamu adına denetim ve gözetimi özel sektöre devretmek üzere 2004 yılından bugüne özel sektörde ve kamuda taşeron işçi istihdamını yaygınlaştıran alt işveren sözleşmelerini ve uygulamalarını yasallaştırarak kalıcı hale getiren; taşeron sistemini güçlendiren, işverenleri iş cinayetlerinin sorumluluğundan kurtaran, işçilerin kiralanması ve köleleştirilmesinin; yabancıların ise denetimsiz biçimde istihdam edilmesinin ve hizmet sunmasının önünü açan yasal düzenlemeler yapılmıştır.

2014 yılında Cumhuriyet tarihimizin en can yakıcı iş cinayetleri Soma, Mecidiyeköy ve Ermenek'te yaşanan felaketlere karşın; çalışma hayatına dair düzenlemeler içeren 6552, 6645 ve 6715 sayılı Torba Yasalar ve 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu yürürlüğe sokulmuştur.

2016'da Kiralık İşçi Yasası olarak bilinen 6715 sayılı Torba Yasa yürürlüğe konmuş Yapılan düzenleme ile kıdem tazminatı fiilen yok edilmiş, ihbar tazminatı ve iş güvencesi kaldırılmış, emeklilik ve sağlık hakları fiilen kullanılamaz duruma getirilmiştir.

2016'da yabancı mimar ve mühendislerin Türkiye'de denetimsiz bir biçimde serbestçe hizmet sunmalarına akademik ve mesleki yeterlilik ölçütleri aranmaksızın ve karşılıklılık ilkesi gözetilmeksizin olanak tanıyan, haksız rekabet ortamı yaratan ve işsizliğin artmasına sebep olacak olan 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu yürürlüğe girmiş; niteliksiz, yetersiz ve eşitsiz mesleki hizmet yasallaştırılmıştır.

Bu tarihten sonra ise; OHAL kapsamında çıkarılan KHK'lar aracılığı ile kamunun yeniden yapılandırılması dâhil pek çok düzenleme gerçekleştirilmiştir. Kanun hükmünde kararname yoluyla binlerce kamu görevlisi görevlerinden ihraç edilmiştir.

2019 yılından itibaren tüm dünyada ve ülkemizde etkili olan salgın koşullarında dahi iktidar; sermayeye yönelik kolaylaştırıcı uygulamaları yürürlüğe sokmuştur. İşten çıkarmaların yasaklandığı iddiasıyla çalışanların iş güvencelerini ve kıdem tazminatlarını ortadan kaldırarak yoksulluğa mahkûm eden, işverenleri ise yükümlülüklerinden kurtaran yasal düzenlemelerle kriz koşulları fırsata dönüştürülmüştür.

Eğitim kamusal, bilimsel ve laik değerlerinden uzaklaştırılarak niteliksizleştirilmiştir.

Defalarca değiştirilen eğitim sistemi, 2012 yılında bilimsel ilkelere ve akılcılıktan uzak yöntemlerle, katılımcılığı reddeden bir anlayışla, toplumsal değerler ve talepler dikkate alınmaksızın yeniden düzenlenmiştir.

Kesintisiz temel eğitim kaldırılarak kademelendirilmiş, çocukların ilköğretimini tamamlamadan küçük yaşta temel eğitimin dışına çıkmalarının önü açılmış; okula başlama yaşı düşürülerek okul öncesi eğitimin uygulanması zorlaştırılmış, bilimsel ve laik değerlerden uzaklaştırılarak eğitim niteliksizleştirilmiştir.

Sağlıksız ve güvensiz eğitim mekânlarında; çağdaş ve bilimsel, laik, demokratik ve katılımcı ilkelere uzak piyasa odaklı bir eğitim çevresi ve kültürü oluşturulmuştur. Özellikle yükseköğretimde başlayan sermaye odaklı süreçle, sayıları hızla artan özel eğitim kurumları ve vakıf üniversiteleri eliyle eğitim ticarileştirilmiştir.

2019 yılında başlayan salgın döneminde; eşitsizlik ve farklılıklar giderilmeksizin uzaktan eğitime başlanarak eğitimin özgün nitelik ve koşulları yok sayılmış, öğrenme biçimleri kısıtlanmıştır.

Mimarlık eğitimi kapsamında, uygulamalı ve pratik eğitimler düzensiz bir şekilde keyfi olarak ayrıştırılmıştır. Teorik dersler, projeler, uygulamalar, atölyeler, stüdyolar, laboratuvarlar ve stajlardan oluşan mimarlık eğitiminin bütünlüğü ve özgünlüğü dikkate alınmadan yönlendirilmeler yapılmıştır.

6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan depremlerin ardından YÖK tarafından yeniden uzaktan eğitim kararı alınmıştır. Salgın döneminde de olduğu gibi, uzaktan eğitim birimlerinin görüşleri dikkate alınmadan ve uzaktan eğitim altyapısı geliştirilmeden öğretim elemanı ve öğrenci baş başa bırakılmıştır.

Sağlık hizmetleri kamu yararı ve halk sağlığı yok sayılarak özelleştirilmiştir.

Sağlık hizmetleri alanında sermaye ve finans odaklı yapılanma; Kamu Özel Ortaklığı (KÖO) Modeli ile devreye sokulmuştur. Entegre sağlık kampüsü olarak başlatılan uygulamalar daha sonra şehir hastaneleri olarak ülke geneline yayılmıştır.

İlk yasal düzenlemesi 2005 yılında 5396 sayılı Kanunla yapılarak, sağlık alanında kamu hizmetlerinin özel şirketlerce verilmesi düzenlenmiş ancak bu hizmetlerin altyapısının oluşturulması için gerekli finansmanın sağlanması kamu kurumlarına bırakılmıştır.

2011 yılında 6225 sayılı Torba Yasa ile Sağlık Bakanlığı'na bağlı hastanelerin TOKİ'ye devrine olanak sağlanmıştır. 2012 yılında 6288 sayılı Kanun ile ihaleleri alan şirketlere vergi muafiyeti tanınmıştır. Hemen ardından ise 6292 sayılı Kanun ile ormanlık alanların da şirketlere tahsis edilebilmesinin önü açılmıştır.

2013 yılında 6428 sayılı Kanunla, ihale alacak şirketlerin borçlarına Hazine garantisi getirilmiş; 6639 sayılı Yasa ile borçlanma için alınan kredilerde kredi veren kuruluşların bulunduğu ülke mahkemeleri yetkili kılınarak yargı devre dışı bırakılmıştır.

2014 yılında Çevresel Etki Değerlendirme Yönetmeliğinde yapılan değişiklikle, şehir hastaneleri çevresel etki değerlendirme kapsamından çıkarılmış; 2017 yılında Kıyı Kanunu7033 sayılı Yasa ile değiştirilerek dolgu alanlarında da şehir hastaneleri yapılmasının önü açılmıştır.

Tüm bu düzenlemeler yoluyla; kamu denetiminde verilmesi gereken sağlık hizmetleri ile kamuya ait yatırım alanları özel sektöre devredilmiş, toplumun bu hizmetlere erişimi engellenerek kamu kaynakları ve taşınmazları sermaye sahiplerine aktarılmıştır.

RANT ODAKLI KENTLEŞME POLİTİKALARIYLA KURULAN İMAR DÜZENİ YENİ AFETLERE NEDEN OLMUŞTUR

Sağlıklı, sağlam ve güvenli bir çevrede yaşama hakkı yok sayılmış; tarihi, kültürel ve doğal tüm çevre sermayeye tahsis edilmiştir.

İktidar 2002'den bu yana kentsel ve kırsal alanlarda yeni imar düzeni içinde egemen sermaye sınıfları ile işbirliği yapmış ve emlak rantı yoluyla ekonomik sürekliliği sağlamaya odaklanmıştır.

2009 yılında Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu'nun Dünya Ekonomik Görünümü raporu ve 9. Kalkınma Planı'na bağlı olarak Dünya Bankası ile Türkiye arasında Ülke Ortaklık Stratejisi belgesi oluşturulmuştur. Bu ortaklıklar kapsamında siyasi iktidar, ülkemizin sermaye ve finans odaklı yapılanması ve büyüme odaklı projelerin finanse edilmesi için öngörülen değişiklikleri hayata geçirmeye başlamıştır.

Bu değişiklikler yoluyla kentler sanayi ve üretim yapılan alanlardan finans ve hizmet odaklı alanlara dönüşürken; kentsel mekânların inşasında kamusal yararı gözetemeyen hukuksal denetimler devre dışı bırakılarak, yatırım amaçlı rant odaklarına dönüştürülmüştür. Kentsel alanlar metalaştırılarak sermayenin birikim aracı haline getirilmiştir.

Kentlerimizin ve özellikle İstanbul'un, sanayi kenti kimliğinden ayrılarak finans ve hizmet kenti yapılanmasına kavuşması için, büyüme odaklı yatırım projeleri gündeme getirilmiştir.

2013'te yayımlanan 10. Kalkınma Planı ile 2023 yılına kadar hızlı ve kapsamlı büyüme hedefini gerçekleştirmek üzere dönüşüm politikaları açıklanmıştır. Bu dönüşüm, iktidarın ekonomik istikrar söylemleriyle tüm doğal alanlarda yapılaşmanın önünü açmaya odaklanmış, ülkemizin tamamında, kentsel ve kırsal alanları, tabiat varlıkları, bütün koruma alanları, ormanlar, kıyılar, milli parklar, doğal sit alanları, meralar, yaylalar, kışlaklar ve benzeri tüm çevre rant alanları olarak belirlemiştir.

Kamuoyunda "torba yasa" olarak bilinen kanun tasarıları yoluyla pek çok kanun ve mevzuat değiştirilmiş; kentsel alanların metalaştırılarak sermayeye dönüştürülmesi için yeniden düzenlenmiştir;

- İmar ve çevre alanında yürürlükteki düzenlemeler "uygulanmayacak mevzuat" kılınarak, ülkedeki hemen tüm yeni yapılaşma ve kentsel dönüşüm uygulamalarına ait temel kararları TOKİ'ye bağlanmış; yerel yönetimler, ilgili kurumlar ve toplum katılımı devre dışı bırakılmıştır.
- Kentsel dönüşüm projeleri uygulamalarında bilim çevreleri ve meslek uzmanlarının görüşleri devre dışı bırakılmıştır.
- Kamuya ait doğal sit alanları Kültür ve Turizm Bakanlığı devre dışı bırakılarak yapılaşmaya açılmıştır.
- Kamu hizmetlerinde verimlilik gerekçesiyle yerel yönetimlerin yetkileri merkezde toplanmış, yerinden yönetim ilkesi gasp edilmiştir.
- Kültür varlıklarının rölöve, restorasyon, restitüsyon projeleri, sokak sağlıklılaştırma, çevre düzenleme projeleri ve bunların uygulamaları ile değerlendirme, muhafaza, nakil işleri ve kazı çalışmaları, işleri uzman olmayan kişilerin sorumluluğuna bırakılmıştır.
- Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'nin kamu yararını gözetmek temel ilkesiyle yürüttüğü çalışmaların bir parçası olan denetim yetkileri kısıtlanmış, mesleki haklar yok sayılmıştır.
- Doğal alanların yapılaşması amacıyla; büyük projeler Çevresel Etki Değerlendirme sürecinden muaf tutulmuştur.

- İmar planları ile kamusal alan ve afet toplanma bölgesi olarak belirlenen alanlara yüksek yoğunluklu yapılaşma getirilmesinin önu açılmıştır.

21 Temmuz 2016 tarihinde ülke genelinde ilan edilen OHAL pek çok düzenlemenin yapıldığı sürecin başlangıcı olmuş; darbe girişimi ve OHAL ilanı öncesinde gündemde olan pek çok düzenleme bu süreçte yürürlüğe sokulmuştur.

2016 yılı Haziran ayında gündeme gelen Varlık Fonu kurulması ve yatırımlara yönelik proje bazlı destekler 2016 yılı Ağustos ayında 6741 ve 6745 sayılı Torba Yasalar olarak yayımlanmıştır. Böylelikle kamu kurum ve kuruluşlarına ait tesislerin ekonomiye kazandırılması, yatırımlarda bürokrasinin azaltılması, kamu taşınmazlarının ve hazine arazilerinin yatırımcılara tahsisi gerekçeleriyle kamu varlıklarının sermayeye devir aracı olan Varlık Fonu kurulmuştur. Yatırımların sürdürülmesi için sermaye sahipleri hazine arazilerinin bedelsiz tahsisi, vergi muafiyeti, sosyal güvenlik ve sigorta primlerinde kolaylık getirilmiş; idari izin, ruhsat ve ÇED süreçlerinden muaf kılınmıştır.

2018 yılında Varlık Fonunun yapısı değiştirilmiş; stratejik kamu kuruluşları başta olmak üzere pek çok kurum ve taşınmazın devredildiği; Sayıştay ve TBMM denetiminden muaf biçimde aktarılan bu varlıkları satabilecek, her türlü para piyasası işlemlerinde kullanabilecek olan Türkiye Varlık Fonu Yönetimi Anonim Şirketi Yönetim Kurulu Başkanı Cumhurbaşkanı olmuştur.

Kamusal ve hukuki denetim yok sayılmış; yapı denetim sürecinde asli sorumluluklar özel sektöre devredilmiştir.

1999 Marmara Depremlerinin ardından yaşanan kayıpların en büyük nedenlerinden birisi olarak gösterilen “yapı denetim sistemi” 2001 yılında yeniden düzenlenmiştir. Kamusal ve hukuki denetimi kar amacı güden özel sektöre devreden; kamu yapıları ve pek çok yapı sınıfının kapsam dışı olduğu bu uygulama 2011 yılından itibaren ülke geneline yaygınlaştırılmıştır.

Mimar ve mimarlık mesleği yapı üretim ve denetim sürecinden dışlanmış; meslek mensuplarının mesleki hak ve yetkileri kısıtlanırken sorumluluk alanları denetleme görevlerin yerine getirilemeyecek biçimde genişletilmiştir.

2011 yılında çıkarılan Kanun Hükmünde Kararnameler ile kentleşme ve planlama alanı bütünleşik bir stratejiden yoksun bırakılarak, sermaye ve piyasa temelli çok başlı bir yapı oluşturulmuştur.

TMMOB ve bağlı Odalar ile yerel yönetimlerin asli görevlerine ilişkin yetkileri kısıtlanarak merkezleştirilmiş; planlama ile ilgili kurumların kurumsal birikim ve deneyimleri yok edilmiştir. İller Bankası, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı gibi kurumlar işlevsizleştirilmiş, plan yapma ve uygulama süreçlerinin birikteliği ve buna uygun olarak kademelendirilmesi ilkesine aykırı olarak birbiriyle bağı olmayan farklı kurumlar plan yapma ve onama yetkileriyle donatılmıştır.

Afet riski gerekçesiyle rant odaklı dönüşüm proje ve uygulamaları yapılmış; kentlerimiz afetlere karşı hazırlanmadığı gibi TOKİ eliyle tüm kentsel ve kırsal alanlar imara açılmıştır.

2005 yılında yürürlüğe giren 5366 Sayılı Kanunla; eskiyen ve özelliğini kaybetmiş kent bölgelerinin yeniden inşası gerekçesiyle kentsel sit alanlarının ve tarihî kent dokularının gerekçesiyle kentsel ve kırsal alanların, tüm çevrenin yapılaşmaya açılmasının, gizli imar affı yoluyla yapılaşma yasağı olan alanlardaki kaçak yapıların meşrulaştırılmasının önu açılmıştır.

2012 yılında mevcut yapılaşmanın güvenli hale getirilmesi; tehlike arz eden yapıların tespit edilerek yenilenmesi gerekçesiyle 6306 Sayılı “Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun” yürürlüğe girmiştir. 2016 yılında; uygulamaların ülke genelinde kamu denetimi olmaksızın her alanda uygulamasının önu açılmıştır.

“Kentsel dönüşüm” yoluyla gerçekleştirilen yapılaşma uygulamalarıyla kentsel alanlar sermayenin yeni yatırım alanları olarak önem kazanmıştır. Kentler ve kırsal alanlar, tabiat varlıkları, koruma alanları, ormanlar, kıyılar, milli parklar, doğal sit alanları, meralar, yaylalar ve kışlaklar; taşıdıkları doğal ve kültürel değerlerle birlikte hızla, yıkımın ve plansız yatırımların şantiyesi haline gelmiştir. Anayasa ile koruma altına alınan, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşam ve mülkiyet hakları yok sayılmış, doğal ve yapılı yaşam çevrelerine el konmuştur.

Bakanlık ve TOKİ tarafından yürütülen; yoğunluk arttıran, bilimsel şehircilik ve planlama ilkelerine ve kamu yararına aykırı, ayrıcalıklı imar uygulamalarının önünü açan dönüşüm uygulamaları yoluyla ve kısa zamanda çok sayıda yapı üretilmesi baskısıyla kentlerimiz; deprem ve tüm diğer afetler karşısında güvencesiz hale gelmiştir.

Kentlerimiz afetlere karşı hazırlanmadığı gibi Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve TOKİ eliyle; olası bir afette kullanılması planlanan toplanma alanları yatırımcı ve sermaye sahiplerine tahsis edilerek, bu alanlarda iş merkezi, alışveriş merkezi, toplu konut ve stat yapılmasında bir sakınca görülmemiştir.

6306 Sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinin üzerinden 11 yıl geçmiş olmasına karşın afetlere karşı dayanıksız olan, mimarlık ve mühendislik hizmeti almamış yapı stokunun henüz yüzde 2'sinin bile tespitinin yapılmamıştır. Ancak tespiti yapılarak yıkılan riskli konut ve işyerlerinin yerine iki katından fazla bağımsız bölüm inşa edilerek yapılaşma ve yoğunluk artırılmıştır.

TOKİ inşaat sektörü içinde tekelleşmiş; emlak rantı üzerinden sermaye aktarımının aracı haline gelmiştir.

2002 yılından sonra TOKİ'nin özerk yapısı kaldırılarak sırasıyla Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na ve Başbakanlığa ve 2018 yılında yayımlanan KHK ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına bağlanmıştır.

2002 yılından sonra arsa temininden, mülkiyet, kamulaştırma ve imar işlemlerine, uygulama projelerine ve ihalelere dair geniş yetkilerle donatılan TOKİ hızlı, çok sayıda ve tek tip projelere dayalı konut üretimine odaklanmıştır. 2008 yılından itibaren de kentsel dönüşüm projeleri ve kamu kurum ve kuruluşlarına hizmet binası, sağlık tesisi, okul vb. tesislerin yapımına yönelik uygulamalara hız verilmiştir.

2012 yılında yayımlanan 6360 Sayılı Kanunla TOKİ ve Büyükşehir Belediyeleri için arsa üretimini sağlanmış, Hazineye ait önemli miktarda arsa ve arazi TOKİ'ye bedelsiz olarak devredilmiştir. Bu devirle birlikte TOKİ'ye ait arsa stoğu artmış ve piyasaya arz edilecek olan arsa ve arazilerde plan yapma yetkisini de elinde bulunduran TOKİ emsal artışı yapmıştır.

2014 yılına kadar yap-sat sistemi ile kentsel rant yeniden dağıtılırken bu süreçte, kentsel dönüşüm, kentsel yenileme, riskli alan ve riskli yapı uygulamalarıyla birlikte bedelsiz arsa temin edebilen bu arsalar üzerinde planlama yapabilen TOKİ, ucuza elde ettiği arsalar üzerinden sermaye birikimini yönetmiştir.

Kurum, arsa ve konut stokunda hâkim duruma gelirken; TOKİ'den ihale alan şirketler büyümüş, tek-tipleşen projelerle kentsel yapıyı çevre tanımlanmış, kentsel alanlarda yerel yönetimler bu yapı stokunun altyapı ihtiyacını karşılayamaz hale gelmiştir.

2015 yılından itibaren TOKİ eliyle kent merkezlerindeki konutların dönüştürülmesi, gecekonduların boşaltılması, eski yapıların riskli alan veya kentsel dönüşüm, yenileme projeleri eliyle mülkiyetin el değiştirmesi süreci başlamıştır.

Toplumun bütün kesimlerine hizmet etmek amacıyla ve özellikle orta ve alt gelir grubunun konut ihtiyacının karşılanması amacıyla kurulan TOKİ, inşaat sektörü içinde tekelleşerek sermaye aktarımının aracı haline gelmiştir.

İmar aflarıyla yurttaşların can ve mal güvenliği tehlikeye atılmış ve kaçak yapılaşma teşvik edilmiştir.

Yıllarca çıkarılan imar aflarıyla meşrulaştırılan kaçak yapıların çoğunun 1999 Marmara, 2011 Van, 2020 Elazığ ve İzmir Depremlerinde yıkılmasına ve binlerce yurttaşın hayatını kaybetmesine karşın imar affı uygulamalarından vazgeçilmemiş; 2002 yılından bugüne 8 kez imar affı çıkarılmıştır.

2018'de "İmar Barışı" adı altında 7143 Sayılı Torba Yasa ile bugüne kadar çıkarılan en geniş kapsamlı imar affı yürürlüğe sokulmuştur. Kıyı alanları, tarım arazileri, orman alanları, içme suyu havzaları ve tarihî, doğal, arkeolojik sit alanları üzerine inşa edilen bina ve tesisler dâhil olmak üzere, yargı tarafından planları ve ruhsatları iptal edilen, ayrıcalıklı imar hakları verilerek her biri bir "kent ve çevre suçu" niteliğinde yükselen bütün kaçak yapılar yasallaştırılmıştır.

Afete maruz kalabilecek bölgelerde inşa edilip edilmediklerine bakılmaksızın yurttaşlara riskli yapıları kullanma izni verilmiştir.

Yapı güvenliği olmayan, planlama, mimarlık ve mühendislik süreçlerinden geçmemiş, teknik olarak sağlık ve güvenlik koşulları belirsiz yapılarda yurttaşların can ve mal güvenliği tehlikeye atılmış ve kaçak yapılaşma teşvik edilmiştir.

2022 yılında; 2018 yılında getirilen imar affının kapsamını daha da genişletmek; meslek odaları, sivil toplum kuruluşları ve yurttaşlar tarafından açılan hukuk davalarında yargı tarafından planları ve ruhsatları iptal edilen, ayrıcalıklı imar hakları verilen tüm yapıları yasallaştırmak için yeni bir imar affı teklifi hazırlanmıştır.

6 Şubat 2023 Depremleri sonrası imar affının "ülke gündeminden çıkarılması" gerektiği, "affedilemez suçlar" arasına alınması gerektiği açıklamaları yapılmasına karşın; 11 Ekim 2022 tarihinde TBMM Başkanlığı'na sunulan bu teklif hala geri çekilmemiştir.

Afet risklerinin azaltılmasına yönelik hazırlık yapılmamış; ilgili kurumlar kapatılarak merkezileştirilmiş, afet yönetimine dair deneyim ve birikim yok edilmiştir.

Afetlere hazırlık ve afet sonrası süreçlerin yönetimi konusunda kurumsal deneyim ve birikime sahip olan, 1999 Marmara Depremlerinde ve öncesinde görev almış olan kamu kurumları kapatılarak 2009 yılında yetki ve sorumlulukları Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'na (AFAD) devredilmiştir.

İçişleri Bakanlığı'na bağlı Sivil Savunma Genel Müdürlüğü, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na bağlı Afet İşleri Genel Müdürlüğü ve Başbakanlık'a bağlı Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü'nün tüm yetkileri AFAD'a aktarılmıştır. Bu kurumların yıllarca süren çalışmaları oluşturduğu birikim, deneyim ve kurumsal hafıza yok edilerek; kurumların afetlerle ilgili yetkileri merkezleştirilmiştir.

Türkiye Kızılay Derneği, Arama Kurtarma Derneği (AKUT) gibi afetlerde görev alacak kurumların görev ve yetkileri kısıtlanarak, Türkiye Afet Müdahale Planında AFAD'a destek olmak üzere görev tanımları yapılmıştır.

Tüm bu kurumların ve ayrıca acil yardım hizmetlerini yürütmekle görevli, vali ve kaymakamlar, bakanlık, bağlı ve ilgili kuruluşlar, diğer kamu kurum ve kuruluşlar ile askeri birlikler ve Kızılay'ın; afetten önce yapmaları gerekli acil yardım planlarının ve afet sırasında yapacakları acil yardım hizmet ve faaliyetlerinin gerektirdiği görevleri, işbirliğini, koordinasyonu ve karşılıklı yardımlaşma esaslarını kapsayan "Afetlere İlişkin Acil Yardım Teşkilatı Ve Planlama Esaslarına Dair Yönetmelik", 2013 yılında yayımlanan "Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği" ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Bu değişikliklerle, afet öncesi ve sonrası süreçlerde müdahale ve yardım planlaması genel esaslarının belirlendiği; merkezi ve yerel koordinasyon ve işbirliğine, bilgi toplamaya; haberleşme, ulaşım, kurtarma ve yıkıntıları kaldırma, ilk yardım ve sağlık, ön hasar tespit ve geçici iskân, güvenlik, satın alma, tarım, elektrik su ve kanalizasyon hizmetlerinin organize edildiği acil yardım hizmet gruplarına yönelik düzenlemeler yürürlükten kaldırılarak; afet yönetimi ve planlamasına dair birikim yok edilmiştir.

KAMU YARARI DOĞRULTUSUNDA MİMARLIK VE KENTLEŞME POLİTİKALARININ HAYATA GEÇİRİLMESİ GEREKMEKTEDİR

Mimarlar Odası olarak; mimarlık alanına ilişkin "hak ve örgütlenme" mücadelesinin, yaşam hakkından, demokrasiden, özgürlüklerden, insan haklarından ve barıştan bağımsız düşünülmeceğini biliyoruz.

Yapılı çevrenin sağlıklı ve kamu yararını gözetten politikalar çerçevesinde üretilmesi, korunması ve kullanılması; kamu yönetiminin, merkezi ve yerel yönetimlerin, meslek mensuplarının, meslek kuruluşlarının ve ilgili tüm kesimlerin ülke adına ortak sorumluluğudur. Bu sorumlulukların yerine getirilmesinde "özerk yapılarının" korunması, güçlendirilmesi ve geliştirilmesi esastır.

Mimarlar Odası olarak bu tespit ve değerlendirmeler ışığında; ülkemizin sahip olduğu doğal, çevresel kaynakların korunması ve uzun vadeli çevre politikaları oluşturularak bu kaynakların tüm yurttaşlarca eşit kullanılabilmesinin sağlanması gerektiğini vurguluyoruz.

Yaşanabilir çevre hakkını engelleyen, tarihî ve doğal dokuyu tahrip eden ve kültürel değerleri yozlaştıran merkezî-yerel yönetim politikaları ve temel insan hak ve özgürlüklerine yapılan gerici müdahalelere karşı; kamusal alanlara, ülkenin tarih, kültür ve yaşam dokusunun temeli olan mimarlığa sahip çıkmak, Mimarlar Odası'nın yetmiş yıllık çalışma ilkelerinin temelini oluşturmuştur.

Kentlerin üretici niteliğinin yeniden öne çıkarıldığı, bir kültürel üretim alanı olarak kimlikli ve yaşanabilir bir niteliğe kavuşması, merkezi ve yerel yönetimlerin de bu temel anlayışa uygun bir şekilde demokratikleşmeleri gerektiğini belirtmekteyiz.

Mimarlar Odası olarak; seçimlerde aday olanların 2019 yılı itibarı ile yayınladığımız "TÜRKİYE MİMARLIK POLİTİKASI"nı ve "TÜRKİYE MİMARLIK EĞİTİMİ POLİTİKASI"nı ilgili kesimlerle birlikte gerçekleştirmeyi taahhüt etmelerini önemsemekteyiz.

Cumhuriyetin kuruluşunun 100.Yıldönümünü karşılamaya hazırlandığımız bu dönemde 14 Mayıs 2023 tarihinde yapılacak olan Genel Seçimler; kamu ve toplum yararını gözetten politikaların hayata geçirilmesi, kaybedilen kazanımların geri alınması, ayrıca demokratik, eşitlikçi ve adaletin sağlandığı ortamın hem yerelde hem de ülkede kurgulanması bakımından önem taşımaktadır.

Bu bağlamda kentlerin kimlikli, planlı ve sağlıklı gelişmesi, mimarlığın, kamusal politikaların her düzeyinde yer alması, toplumsal yaşamın temeli olan insan hak ve özgürlüklerinin korunması için seçimlerde;

- Toplumun, bütün kurum ve kurallarıyla işleyen eksiksiz bir demokrasi beklentisini özenle gözeterek **laik, demokratik parlamenter sistemin etkinliğini artırmaya; halkın iradesi olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yasama yetkisine** sahip çıkmaya,
- İnsan onuruna yakışır bir yaşamın dayanağı olan **adaletin sağlanması için yargı bağımsızlığını sağlamaya ve hukukun üstünlüğü** çerçevesinde hareket etmeye,

- En temel insan hakkı olan **sağlıklı ve güvenli bir çevrede, barış içinde yaşama hakkına** sahip çıkmaya,
- Tarihsel, kültürel ve doğal değerleri koruyarak, **kent ve planlama politikalarının kamu yararına geliştirilmesi** için çaba sarf etmeye,
- **Mesleki hak ve yetkileri** korumaya, uzmanların sunduğu nitelikli mimarlık, mühendislik ve planlama hizmetlerinin topluma ulaşmasını sağlamaya,
- Meslek mensuplarının yetkinliklerinin ve nitelikli hizmetlerin güvencesi olan **meslek kuruluşlarının kamusal ve özerk yapılarını yok sayan politikalara karşı örgütlenme hakkına** sahip çıkmaya çağırıyoruz.

Demokratik işleyişin ve adaletin sağlanmasının toplumsal talep haline geldiği koşullarda eşitliğe dayalı, temel hak ve özgürlüklere saygılı bir ülke için; geniş bir toplum dayanışması ve yeni bir başlangıç yapılması gereklidir.

TMMOB MİMARLAR ODASI MERKEZ YÖNETİM KURULU

OTORİTERLEŞME ve AFET KOŞULLARINDA YEREL YÖNETİMLER KENTLEŞME ve DEMOKRASİ SEMPOZYUMU

9 Aralık 2023 / Tarık Akan Kültür Merkezi / İstanbul

Mimarlar Odası; yerel yönetimlerin ve toplumun kentsel sorunlar ile başedebilmesini olanaklı kılacak ortak ilke ve kavramların oluşmasına yardımcı olmak, kentlerin toplumla birlikte yönetilmesine ilişkin ipuçları vermek ve yaşanılır, demokratik, katılımcı bir kentsel yaşam biçiminin hayata geçirilmesine katkı sağlamak üzere çalışmalar yürütmeyi ve önerilerini kamuoyu ile paylaşmayı bir görev bilmektedir.

Bu kapsamda 2004 yılından bugüne Yerel Seçimler öncesi Yerel yönetim alanında yaşanan değişim ve gelişmelerin; toplumsal yaşama, kent ve mimarlık mesleğine etkileri; sorun alanları, kriz koşulları ve çözüm önerilerini ele almak üzere Yerel Yönetimler Sempozyumu düzenlenmektedir.

Bu çerçevede; Mimarlar Odası tarafından İstanbul, Bakırköy'de bulunan Tarık Akan Kültür Merkezi'nde 9 Aralık 2023 tarihinde "Otoriterleşme ve Afet Koşullarında Yerel Yönetimler Kentleşme ve Demokrasi Sempozyumu" düzenlenmiştir. (Bkz. Otoriterleşme ve Afet Koşullarında Yerel Yönetimler Kentleşme ve Demokrasi Sempozyumu)

2024 YEREL YÖNETİMLER RAPORU

48.Çalışma Dönemi içerisinde gerçekleştirilen 2023 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Seçimleri ile yaklaşan 2024 Yerel Yönetim Seçimleri; baskı, tehdit, eşitsizlik ve adaletsizlik ortamında yapılan hukuksuz seçimlerle kurulmuş olan "Otokratik Rejim" in değişmesi, laik demokratik parlamenter sistemin bütün kurum ve kurallarıyla yeniden işler hale getirilmesi bakımından önem taşımaktadır.

Mimarlar Odası; kuruluşunun 100.Yıldönümünü kutladığımız bu dönemde; bağımsız, eşitlikçi ve özgürlükçü Cumhuriyet mücadelesinin yükseltilmesini, tarihsel bir sorumluluk olarak benimsemiştir.

Ülkemizin giderek uzaklaştığı "Cumhuriyet ideallerine bağlı, laik, demokratik, sosyal bir hukuk devleti olma niteliği" nin korunması için Genel Seçimler, asıl sorunların gündeme taşındığı bir platform olarak değerlendirilmiştir.

Ülke ve kent demokrasisinin geleceği için kente ve mimarlığa karşı suç işleyenlerin deşifre edilmesi, Türkiye Mimarlık Politikası çalışmalarının yerel / ulusal eylem programlarının oluşturulması bağlamında mimarlığın etkinliğinin artırılması için bir olanak olarak görülmüştür.

Toplumsal sorumluluklarımız çerçevesinde seçimlere yönelik düzenlenecek kampanya ve etkinliklerde "yağma ve otoriter" anlayıştan yana olanların teşhir edilmesi; "demokratik yerelleşme ve sağlıklı kentleşme" anlayışlarının teşvik edilmesinin gündeme taşınmasını önemsemekteyiz.

SEÇİMLERE YÖNELİK ÇALIŞMALAR

Bu nedenle; tüm Birimlerin koordinasyon içinde ve Oda Çalışma Programı kapsamında etkinlik alanlarına dair sorunları ve çözüm önerilerini destekleyecek çalışmalar yürütmesi hedeflenmiştir. Birimlerce yerel konularla ilgili hazırlanan çalışma ve bildirgeler seçim süreçlerinde kamuoyu ile paylaşılmıştır.

Bu çalışma kapsamında; Çalışma Raporu hazırlandığı sırada Mimarlar Odası'nın kent, mimarlık, çevre, kültür ve demokrasi politikalarına ilişkin Yerel Yönetimler raporunun oluşturulması hazırlıkları devam etmektedir.